

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ У КОНТЕКСТІ
ОСВІТНЬОЇ ПЕДАГОГІКИ ВНЗ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
З ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА
СПОРТУ**

Періодичне видання

Випуск 5

РІВНЕ – 2008

Збірник наукових статей з галузі фізичної культури та спорту „Проблеми фізичного виховання у контексті освітньої педагогіки ВНЗ”. – Рівне: РДГУ, 2008 – Випуск 5. – 131 с.

Упорядник: Демчук С. П., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доц. кафедри ТМФВ.

За загальною редакцією завідувача кафедрою ТМФВ к.п.н., проф. **Кіндрата В.К.** Рівненського державного гуманітарного університету.

У збірнику вміщено наукові праці вчених, аспірантів, вчителів-методистів, вчителів-новаторів. Збірник статей буде корисним для вчителів і викладачів фізичної культури, тренерів, спортсменів, усіх, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку фізичної культури та спорту.

Друкується за рішення науково-методичної ради РДГУ (протокол № 4, від 19.03.2008 року)

Друкується за рішенням кафедри ТМФВ від 11.03.2008 року.

Відповідальність за інформаційну достовірність поданих матеріалів у наукових працях несе автор публікації.

„Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України”, реалізації Указу Президента України „Про національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту”, Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах та нормативно-правових актах Міністерства освіти і науки України з питань вищої освіти, які передбачають реалізацію основних положень про ступеневу підготовку фахівців нового типу, які зможуть реально долучитися до формування європейського освітянського простору.

Професор кафедри ТМФВ В.К. Кіндрат

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Система навчання у вищому навчальному закладі передбачає формування основ самовдосконалення майбутнього спеціаліста. Специфіка такого підходу полягає перш за все в організації самостійної діяльності студентів, яка б забезпечувала успішне оволодіння не тільки програмовим матеріалом, але й навичками наукового дослідження, творчої діяльності.

Самостійна робота у вузі є основною формою організації та управління пізнавальною діяльністю студентів, основною метою якої є професійно-педагогічна підготовка кваліфікованих кадрів. Самостійна робота є, водночас, основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Залучення студентів спеціальності „фізичне виховання” до самостійної роботи, зокрема, до навчально-дослідної роботи передбачає надбання умінь спостерігати, збирати факти, аргументовано їх обґрунтовувати, вивчати, систематизувати і статистично їх обробляти, аналізувати й узагальнювати педагогічний досвід учителів та тренерів, визначати найбільш гострі й актуальні проблеми, знаходити шляхи їх розв'язання, постійно бути у творчому пошуку та виявляти винахідливість. Саме тому при організації самостійної роботи важливо забезпечити, в першу чергу, розвиток педагогічних здібностей студентів, які складають основу педагогічної майстерності майбутніх спеціалістів. Серед таких здібностей в педагогічній літературі розрізняють пізнавальні, конструктивні,

проектувальні, організаційні, комунікативні, (В.Л. Сластенин, 1976; Б.Л. Ашмарин, 1979; І.А. Зязюн, 1989 та ін.).

Для майбутніх учителів важливого значення набувають пізнавальні здібності, які характеризуються умінням вивчати, аналізувати, узагальнювати нові знання, кращий передовий досвід роботи. Таким чином, у системі самостійної роботи повинні бути такі завдання, які б формували уміння роботи з різними джерелами, тобто навчальною науковою літературою, методичними посібниками, періодичними виданнями. Разом з тим, необхідні професійні знання можуть бути отримані в результаті спостережень за ходом педагогічної діяльності, процесом фізичного виховання, спортивного тренування. Тому важливо сформувати у студентів уміння спостерігати, як одного з основних методів здобуття достовірних знань. Для сучасного спеціаліста великого значення набувають навички володіння методикою експерименту. У практиці фізичного виховання вміння експериментальним шляхом визначати найбільш раціональні форми, засоби та методи навчання забезпечує успіх у педагогічній роботі, є головним критерієм педагогічної майстерності.

Таким чином, пізнавальні уміння, які набуваються у студентів в їх самостійній діяльності, передбачають:

- вміння працювати з навчально-методичною, науковою літературою;
- вміння вести педагогічні спостереження, на підставі яких ґрунтуються основні висновки або характеристики;
- вміння оцінювати та аналізувати стан фізичної підготовки учнів;
- вміння творчо застосовувати засоби фізичного виховання для всебічного розвитку особистості;
- вміння самостійно проводити експеримент, в ході якого здобуваються нові знання.

Поряд з пізнавальними здібностями вчителю фізичної культури важливо розвивати і так звані конструктивні здібності, до яких також відносяться спортивно-технічні, вимірювальні, оціночні, графічні. У фізичному вихованні конструктивні здібності характеризують уміння управляти ходом навчально-тренувального та виховного процесу, що вимагає від студентів:

- вміння визначати тип, структуру, зміст заняття;
- володіння методикою фізичного виховання учнів;
- забезпечення всебічної фізичної підготовки шляхом гармонійного розвитку фізичних якостей учнів;
- забезпечення контролю та обліку результатів роботи;
- вміння забезпечити індивідуальний підхід у навчальному та тренувальному процесі. Крім того, учитель фізичної культури в ході

навчання у вузі повинен оволодіти **спортивно-технічними вміннями**, які характеризують техніку виконання різних фізичних вправ.

Вимірювальні вміння дозволяють вчителю фізичної культури оцінювати результати виконання учбових, контрольних нормативів; за допомогою тестів оцінювати фізичний розвиток, рухову підготовку учнів. Крім того, кожен вчитель фізичної культури повинен уміти ремонтувати, встановлювати, виготовляти спортивний інвентар, обладнання, будувати прості спортивні споруди, майданчики, оформлювати стенди тощо. Таким чином, самостійна робота повинна охоплювати і таку систему завдань, які сприяють розвитку різноманітних конструктивних умінь.

До групи **проектувальних здібностей** відносять вміння прогнозувати, передбачати наслідки навчально-виховного процесу. Для майбутнього спеціаліста важливо формувати:

- вміння самостійно моделювати педагогічну діяльність і будувати гіпотези;
- вміння спланувати навчально-виховний, тренувальний процес;
- вміння розробити систему оздоровчих, виховних завдань;
- вміння проектувати розвиток рухових якостей;
- вміння планувати систему контролю за ходом навчально-виховного і тренувального процесу.

Організаційні здібності характеризують вміння вчителя фізичної культури організувати діяльність дитячого колективу, а також проводити різні форми фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в режимі навчального дня та в позаурочний час. Важливо вміти:

- працювати з активом класу, вести контроль за виконанням громадських доручень;
- організувати роботу шкільного колективу фізичної культури, спортивних секцій, гуртків;
- проводити спортивні змагання, свята, походи, конкурси тощо.

Комунікативні здібності допомагають учителю:

- правильно будувати свої відношення з учнями, їх батьками, колегами по роботі;
- знаходити відповідні форми спілкування; передбачати наслідки педагогічного впливу на учнів;
- розвивати в учнів ініціативу самостійних занять фізичними вправами;
- пропагувати фізкультурні знання серед учнів, їх батьків, населення; надавати консультативну допомогу.

Таким чином, запропонована система спеціальних завдань самостійної роботи, сприяє розвитку основних педагогічних здібностей, які забезпечують відповідний рівень професійно-педагогічної підготовки

майбутніх спеціалістів. У практичній діяльності ця мета реалізується за допомогою цілого комплексу завдань. Умовно ці завдання можна поділити; на загально-педагогічні та специфічні.

Загальнопедагогічні завдання забезпечують таку організацію пізнавальної діяльності, яка сприяє міцному засвоєнню знань, формуванню умінь та навичок, розвитку творчих здібностей самостійно поповнювати свої знання. Ці завдання розвивають педагогічне мислення студентів, стимулюють їх ініціативу, позитивно впливають на якість професійної підготовки спеціалістів. Важливо навчити студентів орієнтуватись у стрімкому потоці наукової, методичної, політичної інформації. Самостійно підбираючи літературу до завдань теми, студенти оволодівають вміннями знаходити потрібні літературні джерела, отримують необхідну інформацію. Опрацьовуючи наукові, методичні та навчальні матеріали студенти навчаються систематизувати та узагальнювати набуті знання, робити висновки.

Оформлюючи завдання самостійної роботи у вигляді реферату студенти оволодівають навичками написання наукових робіт відповідно до існуючих вимог. Крім того, використання таких форм самостійної роботи як логічні завдання, в ході обговорення яких виникають дискусії, діалоги, дають можливість залучити студентів до мистецтва полеміки, сприяють посиленню їх інтересу щодо спеціальної науково-педагогічної літератури. Пошук відповідей на логічні завдання розвиває творче мислення студентів, формує навички науково-дослідної роботи, створює передумови для безперервної самоосвіти після закінчення вузу.

Важливого значення в самостійній роботі набувають виховні аспекти. Рівень знань студентів може виявитись недостатнім, якщо не вдається зацікавити майбутніх педагогів в їх професійній діяльності. Тому слід широко використовувати виховні можливості самостійної роботи для формування особистих якостей, міцних знань та умінь. Від того, наскільки послідовно і дієво виховується свідоме ставлення до навчання, наскільки цілеспрямовано формуються такі риси характеру, як наполегливість, працелюбність, у значній мірі залежить загальний корисний ефект навчання у вузі.

Специфічні завдання відображають особливі ознаки самостійної роботи при вивченні курсу теорії та методики фізичного виховання. Ці завдання сприяють формуванню глибокого розуміння мети фізичної культури та спорту, особливостей розвитку фізкультурного руху в умовах незалежної України. Тільки на підставі творчого осмислення методологічних функцій теорії та методики фізичного виховання майбутні спеціалісти зможуть успішно застосовувати здобуті знання, вміння та навички в своїй педагогічній діяльності.

Основними специфічними завданнями, які вирішуються в процесі самостійної роботи студентів, є:

- завдання по оптимізації фізичного розвитку людини в напрямку всебічного виховання його фізичних якостей, удосконалення рухових здібностей, зміцнення та збереження здоров'я;

- завдання, які передбачають системне формування індивідуального фонду рухових умінь та навичок в поєднанні з спеціальними знаннями.

Практична реалізація завдань по забезпеченню фізичного витку вимагає відповідності їх змісту до особливостей розвитку організму в різні вікові періоди. Найважливішого значення набувають завдання по зміцненню та збереженню здоров'я, що передбачають оволодіння відповідними знаннями про здоровий спосіб життя, про загартування дітей. При цьому необхідно враховувати негативні фактори, зокрема несприятливі екологічні умови, наслідки радіаційного забруднення.

Другу групу завдань становлять спеціальні освітні завдання, при реалізації яких необхідні знання існуючих закономірностей формування рухових умінь та навичок на послідовних етапах багаторічного фізичного виховання. При всіх відмінностях загальнопедагогічних і специфічних завдань слід мати на увазі органічний взаємозв'язок та взаємозалежність наслідків їх реалізації в єдиному процесі навчання та виховання. Важливу роль у реалізації основних функцій та завдань самостійної роботи відіграє комплексний підхід, який передбачає:

- залучення до самостійної пізнавальної діяльності всіх студентів, враховуючи рівень їх підготовленості та індивідуальні-особливості;

- суворий взаємозв'язок та послідовність при постановці завдань, поступовий перехід від простих завдань до більш складних, посилюючи їх творчий характер;

- забезпечення чіткого планування та систематичного контролю самостійної роботи;

- використання різноманітних форм самостійної роботи.

При розробці основних завдань самостійної роботи слід враховувати також міжпредметні зв'язки. Це вимагає від студентів знань з різних наукових дисциплін і, в першу чергу, психолого-педагогічного та медико-біологічного циклів. Необхідно також прагнути до здійснення зв'язку навчального процесу з життям, практикою, з особливостями фізкультурно-оздоровчої роботи в сучасних умовах. Крім того, важливо забезпечити тісний взаємозв'язок роботи студентів з такими напрямками діяльності вищої школи, як учбово-дослідна, науково-дослідна робота, педагогічна практика тощо.

Загалом, навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується навчальним планом (робочим навчальним планом) і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять.

Зміст самостійної роботи над конкретною навчальною дисципліною визначається робочою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача. Самостійна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, науковою літературою та періодичними виданнями, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою тощо. Водночас, методичне забезпечення самостійної роботи студентів повинне передбачати й засоби самоконтролю (тести, пакет контрольних завдань тощо).

Часом, самостійна робота студента можлива, а іноді й необхідна за участю викладача або іншого фахівця вищого закладу освіти, зокрема, при організації самостійної роботи студентів з використанням унікального обладнання та устаткування, складних систем доступу до інформації (комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проектування) тощо.

Таким чином, узагальнюючи все вищесказане, можна зробити **висновок**, що самостійна робота у вузі, з однієї сторони, є основною формою організації та управління пізнавальною діяльністю студентів, а з іншої, є основним засобом засвоєння студентами навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Викл. каф. ТМФВ Мамчур С.Л.

ЗАСОБИ ГІМНАСТИКИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМІНЬ У ПРОЦЕСІ УЧБОВОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

У робочій програмі з фізичної культури для студентів університету визначені професійні уміння, якими необхідно оволодіти

ЗМІСТ

Кіндрат В.К. Концепція освітньої діяльності та перспективи розвитку підготовки фахівців напряму „Фізичне виховання” в Рівненському державному гуманітарному університеті	3
Кіндрат В.К. Розвиток педагогічних здібностей у процесі самостійної роботи майбутніх вчителів фізичної культури	14
Мамчур С.Л. Засоби гімнастики як основа формування педагогічних умінь у процесі учбової практики студентів педагогічного факультету	19
Демчук С.П. Основні критерії ефективності підготовки фахівців ВНЗ	21
Злуніцина Н.В., Наумова Н.І. Нетрадиційні методи у зміцненні та оздоровленні організму людини	
Полюхович Л. Формування здорового способу життя, як складова частина фізичного виховання студентів	30
Брежицька І. Медико-педагогічний контроль за розвитком фізичних якостей студентів	34
Кузнєцова О.Т. Організація самостійної роботи студентів педагогічних вузів з дисципліни „Теорія і методика тестування у фізичному вихованні”	38
Шумарова О. Особливості використання нетрадиційних засобів фізичного виховання (на прикладі національної скаутської організації України „пласт”)	47
Власюк Г.І. Проблеми професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури	51
Чалій Л.В. Спортивний туризм як складова фізичної культури	57
Дутчак В.В. Методика розвитку витривалості, гнучкості та прудкості	63
Тройнін І.О. Важливі аспекти педагогічної майстерності вчителя фізичної культури	69
Семенович С.В. Алкоголь у молодіжному середовищі	71
Базиліук Н.О., Ужеліна О.М. Новітні технології фізичного виховання студентської молоді	78
Панчук А.П. Позакласна фізкультурно-масова робота	84
Колесник Ж.М. Психологічна культура майбутнього вчителя фізичної культури	89
Залужна С. „Особливості навчання рухових дій у фізичному вихованні”	92
Парфенюк М.Г. Організація форм фізичного виховання у позаурочний час	97

Янчук В.П. Особливості впливу занять фізичної культури на людей розумової праці	103
Лукашук І. Витривалість в системі спортивної підготовки спортсменів – регбістів віком 10-12 років	111
Вітрук В.О. Розумова працездатність, як психолого-педагогічна проблема	115
Пасєка М. Особливості навчання дітей самостійним заняттям	119
Радіца М. Формування вмінь і навичок працювати самостійно.....	125

Наукове видання

ЗБІРНИК

наукових статей з галузі фізичної культури та спорту

**ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У
КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ ПЕДАГОГІКИ ВНЗ**

Періодичне видання

Випуск 5

Збірник наукових статей з галузі фізичної культури та спорту
„Проблеми фізичного виховання у контексті освітньої педагогіки
ВНЗ”. – Рівне: РДГУ, 2008 – Випуск 5. – 131 с.

Підписано до друку 19.03.2008 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 7,7.
Наклад 300 прим. Зам. № 46/1.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету